

Warszawa, dnia 22 marca 2021 r.

Stanowisko

**Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu Krajowej Rady Radców Prawnych
dotyczące dopuszczalności zadawania przez radcę prawnego, będącego pełnomocnikiem
jednej ze stron procesu, pytań świadkowi – innemu radcy prawnemu – który ma
zeznawać w tym charakterze wskutek wniosku o dopuszczenie dowodu z jego zeznań
złożonego przez pełnomocnika (radcę prawnego) strony przeciwnej, zaś okoliczności, na
jakie ma zeznawać ów świadek, objęte są tajemnicą zawodową radcy prawnego.**

1. Przedmiot sprawy.

W dniu 16 lutego 2021r. do Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu Krajowej Rady Radców Prawnych skierowana została prośba radcy prawnego, będącego pełnomocnikiem klienta w sprawie, o wyrażenie stanowiska dotyczącego dopuszczalności zadawania przez tego radcę prawnego pytań świadkowi – innemu radcy prawnemu – co do okoliczności objętych tajemnicą zawodową radcy prawnego w sytuacji, gdy wniosek o przeprowadzenie dowodu z zeznań tego świadka pochodził od pełnomocnika – także radcy prawnego – strony przeciwnej.

Z informacji przekazanych przez radcę prawnego kierującego zapytanie wynika, że w prowadzonej przez niego sprawie pełnomocnik strony przeciwnej – inny radca prawny – złożył wniosek o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka w osobie radcy prawnego. Teza dowodowa miała dotyczyć okoliczności objętych tajemnicą zawodową radcy prawnego. Z wiedzy radcy prawnego kierującego zapytanie wynikało, że świadek miał zamiar składać zeznania, o ile sąd taki dowód dopuści. Osoba, której dotyczy tajemnica zawodowa (klient pełnomocnika strony przeciwnej oraz były klient świadka – w praktyce w obu sprawach klient tej samej kancelarii, spółki jawnej). zwolniła świadka z tajemnicy zawodowej.

2. Źródła prawa i materiały wykorzystane do zajęcia stanowiska.

Dla przedstawienia stanowiska w sprawie oparto się na następujących przepisach prawa i materiałach:

1. Ustawa z dnia 6 lipca 1982r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2020r. poz. 75 z późn. zm.) – art. 2, art. 3 ust. 3, ust. 4, ust. 5 i ust. 6;

2. Kodeks Etyki Radcy Prawnego - Uchwała Nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z dnia 22 listopada 2014r. w sprawie Kodeksu Etyki Radcy Prawnego – art. 7 ust. 3, art. 9, art. 15 ust. 1 i ust. 2, art. 16, art. 20;
3. Włodzimierz Chróścik, Gerard Dźwigała, Leszek Korczak, Tomasz Scheffler, Jarosław Sobotka, Anita Woroniecka, Kodeks Etyki Radcy Prawnego. Komentarz, 2. Wydanie, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017;
4. Leszek Korczak, Joanna Lemańska, Tomasz Niedziński, Michał Okoń, Jacek Przygodzki, Tomasz Scheffler, Bogusław Sołtys, Rafał Stankiewicz, Ustawa o radcach prawnych. Komentarz, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018.

3. Analiza zagadnienia.

3.1. W pierwszej kolejności zauważyć należy, że regulacje dotyczące tajemnicy zawodowej radcy prawnego zawiera w szczególności ustawa z dnia 6 lipca 1982r. o radcach prawnych oraz Kodeks Etyki Radcy Prawnego.

Nakaz zachowania tajemnicy zawodowej jest fundamentalnym obowiązkiem radcy prawnego, bez niego nie można mówić o wykonywaniu zawodu zaufania publicznego – albowiem nie można zbudować zaufania pomiędzy radcą prawnym a klientem. Klient musi mieć pewność, że informacje przekazane radcy prawnemu są objęte tajemnicą zawodową. Rolą radcy prawnego jest zachowanie tej tajemnicy. Samorząd zawodowy zobligowany jest przeciwdziałać próbom jej naruszenia zarówno w przypadku zmian prawa, jak również działań organów władzy publicznej (cyt. za: Leszek Korczak [w:] Leszek Korczak, Joanna Lemańska, Tomasz Niedziński, Michał Okoń, Jacek Przygodzki, Tomasz Scheffler, Bogusław Sołtys, Rafał Stankiewicz, Ustawa o radcach prawnych. Komentarz, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018 – komentarz do art. 3 teza 7).

Nie ulega wątpliwości, iż w świetle treści przepisów art. 3 ust. 3 - 5 powołanej ustawy radca prawny jest obowiązany zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się w związku z udzieleniem pomocy prawnej, przy czym obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie może być ograniczony w czasie zaś radca prawny nie może być zwolniony z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej co do faktów, o których dowiedział się udzielając pomocy prawnej lub prowadząc sprawę.

W podobnym i jednoznacznym tonie zasady związane z powinnością zachowania przez radcę prawnego tajemnicy zawodowej artykułują uregulowania Kodeksu Etyki Radcy Prawnego zawarte w Rozdziale 2.

Postawione przed Komisją Etyki i Wykonywania Zawodu Krajowej Rady Radców Prawnych zagadnienie w swej istocie nie wskazuje na wątpliwość co do tego, że związanie radcy prawnego tajemnicą zawodową dotyczy wszystkich informacji dotyczących klienta i jego spraw, ujawnionych radcy prawnemu przez klienta bądź uzyskanych w inny sposób w związku z wykonywaniem przez niego jakichkolwiek czynności zawodowych, niezależnie od źródła tych informacji oraz formy i sposobu ich utrwalenia. Dotyka natomiast kontrowersyjnej sytuacji, w której radca prawny decyduje się na złożenie zeznań w charakterze świadka, po uprzednim złożeniu oświadczenia przez jego klienta w przedmiocie zwolnienia go z obowiązku dochowania tajemnicy zawodowej. Ocena takiego postępowania radcy prawnego, na tle przepisów zarówno ustawowych jak i samorządowych, nie zawsze będzie jednoznaczna, a jednocześnie w każdym przypadku będzie uzależniona od indywidualnych okoliczności sprawy. *Możliwość postawienia zarzutów naruszenia przestrzegania tajemnicy zawodowej, które będą miały miejsce na skutek zgody klienta, w powoływanych okolicznościach zawsze będzie trzeba oceniać indywidualnie, jednakże – w mojej ocenie – należy podchodzić do nich bardzo ostrożnie. Zadaniem radcy prawnego przede wszystkim jest świadczenie pomocy prawnej, a nie pomocy faktycznej. Należy zauważyć, że dodatkowym problemem w tym zakresie będzie zagrożenie dla niezależności radcy prawnego związane z pomieszaniem ról procesowych. Jeżeli w opisanym wcześniej przypadku konfliktu radcy prawnego z klientem można wyraźnie dostrzec dwa konkurencyjne dobra i na bazie konkretnego przypadku próbować ocenić, poświęcenie którego z nich będzie właściwsze, o tyle naruszenie tajemnicy zawodowej za zgodą klienta nie jest już taką oczywistą sytuacją (...) Ujawnienie okoliczności objętych tajemnicą zawodową w trakcie składania zeznań za zgodą klienta i w jego interesie także należałoby ocenić, mając nawzglądzie art. 26 § 1 KK stosowany odpowiednio do spraw dyscyplinarnych – "Nie popełnia przewinienia dyscyplinarnego, kto działa w celu ochrony dobra chronionego prawem, jeżeli niebezpieczeństwa nie można inaczej uniknąć, a dobro poświęcone przedstawia wartość niższą od dobra ratowanego". Przy czym – moim zdaniem – rzadkie będą sytuacje, w których korzyść klienta będzie wyższą wartością niż ochrona tajemnicy zawodowej. Z całą pewnością zgoda klienta nie załatwia automatycznie sprawy, nie zwalnia z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej (cyt. za: Leszek Korczak [w:] Leszek Korczak, Joanna Lemańska, Tomasz Niedziński, Michał Okoń, Jacek Przygodzki, Tomasz Scheffler, Bogusław Sołtys, Rafał Stankiewicz, Ustawa o radcach prawnych. Komentarz, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018 – komentarz do art. 3 teza 26). W tym zakresie aktualne pozostają stanowiska Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu Krajowej Rady Radców Prawnych z dnia 29 czerwca 2018 roku sygn. SK-29.06.2018-TK oraz z dnia 20 lutego 2017 roku sygn. SK-20.02.2017-JK-GW (opubl. <https://kirp.pl/etyka-i-wykonywanie-zawodu/zbiór-stanowisk-komisji-etyki-i-wykonywania-zawodu-2020/#2-1-7>).*

O ile ocena postępowania radcy prawnego, decydującego się na złożenie zeznań w charakterze świadka co do okoliczności objętych tajemnicą zawodową, może być w pewnych sytuacjach niejednoznaczna, o tyle model powinności zachowania się radców prawnych, biorących udział w tego typu czynnościach procesowych jako profesjonalni pełnomocnicy wymaga jednoznacznej wykładni.

3.2. Nie budzi wątpliwości, że zgodnie z art. 20 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego radca prawny nie może zgłaszać wniosku dowodowego o przesłuchanie w charakterze świadka innego radcy prawnego lub innej osoby, z którą radca prawny może na podstawie przepisów prawa wspólnie wykonywać zawód - dla ustalenia okoliczności objętych ich obowiązkiem dochowania tajemnicy zawodowej. *Zakaz zgłaszania wniosku dowodowego o przesłuchanie w charakterze świadka innego radcy prawnego lub innej osoby, z którą radca prawny może na podstawie przepisów prawa wspólnie wykonywać zawód, został wprowadzony w Kodeksie Etyki Radców Prawnych w celu zwiększenia ochrony tajemnicy zawodowej. Zgodnie z art. 8 ust. 1 RadPrU, osobami, z którymi radca prawny może wspólnie wykonywać zawód, są: adwokaci, rzecznicy patentowi, doradcy podatkowi lub prawnicy zagraniczni, wykonujący stałą praktykę na podstawie przepisów ustawy z 5.7.2002 r. o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 134 ze zm.)* (tak: Leszek Korczak [w:] Włodzimierz Chróścik, Gerard Dźwigała, Leszek Korczak, Tomasz Scheffler, Jarosław Sobutka, Anita Woroniecka, Kodeks Etyki Radcy Prawnego. Komentarz, 2. Wydanie, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017 – komentarz do art. 20, teza 1).

Skoro nawet sama czynność procesowa złożenia wniosku dowodowego o przesłuchanie w charakterze świadka radcy prawnego dla ustalenia okoliczności objętych jego obowiązkiem dochowania tajemnicy zawodowej jest sprzeczna z obowiązującymi radcę prawnego normami, to tym bardziej aktywne uczestnictwo w przesłuchaniu tego świadka poprzez zadawanie mu pytań należy uznać za działanie niedopuszczalne w świetle przepisów Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, a w szczególności art. 20 tego Kodeksu. Wniosek ten wydaje się być oczywisty przy zastosowaniu *argumentum a fortiori*, gdy weźmie się pod uwagę cel regulacji zawartej w art. 20 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego. *Funkcją omawianego uregulowania – oprócz ochrony tajemnicy zawodowej – do czego mogłoby potencjalnie dojść po dopuszczeniu przez sąd przedmiotowego dowodu – jest także zapobieżenie mylenia ról procesowych. Radcy prawni przede wszystkim są powołani do pełnienia w procesie roli pełnomocnika lub obrońcy, a nie do występowania jako świadkowie.* (tak: Leszek Korczak [w:] Włodzimierz Chróścik, Gerard Dźwigała, Leszek Korczak, Tomasz Scheffler, Jarosław Sobutka, Anita Woroniecka, Kodeks Etyki Radcy Prawnego. Komentarz, 2. Wydanie, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017 – komentarz do art. 20, teza 3). Jeśli sam wniosek dowodowy o przesłuchanie radcy prawnego

w charakterze świadka stwarza ryzyko naruszenia obowiązku dochowania tajemnicy zawodowej, a przez to stanowi delikt dyscyplinarny, to tym bardziej zadawanie takiemu świadkowi pytań prowadziłoby wprost do stworzenia warunków pogwałcenia tajemnicy zawodowej. Choć wydawać by się mogło, że zadawanie pytań świadkowi – radcy prawnemu – co do okoliczności objętych obowiązkiem dochowania tajemnicy zawodowej *per se* nie stoi w opozycji do treści art. 20 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, to z pewnością byłoby postępowaniem w kontrze do zasady skodyfikowanej w art. 11 ust. 1 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, podważającym zaufanie do zawodu radcy prawnego, którego jednym z fundamentów jest niezależność i prawo, a zarazem obowiązek, dochowania tajemnicy zawodowej.

3.3. Komisja Etyki i Wykonywania Zawodu Krajowej Rady Radców Prawnych dostrzega na tle przedstawionego zagadnienia problem, jaki może rysować się po stronie wnioskującego radcy prawnego, który w sytuacji składania zeznań przez radcę prawnego – przy przyjęciu zaprezentowanego wyżej stanowiska – w zasadzie zostaje pozbawiony możliwości obrony interesu swego klienta. Nie może bowiem zadawać przesłuchiwanemu radcy prawnemu pytań, które dotyczyłyby okoliczności objętych obowiązkiem dochowania tajemnicy zawodowej, co może – ale nie musi – przelożyć się niekorzystnie na sytuację procesową jego klienta. Nie można jednak zaaprobować poglądu, zgodnie z którym potencjalnie sprzeczne z przepisami Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, a także ustawy z dnia 6 lipca 1982r. o radcach prawnych, zachowanie radcy prawnego, składającego zeznania na okoliczności objęte obowiązkiem dochowania tajemnicy zawodowej, legitymizują stojące w opozycji do tych samych przepisów działania innego radcy prawnego, będącego pełnomocnikiem strony przeciwnej. Innymi słowy, potencjalnie sprzeczne z zasadami etyki radcy prawnego składanie zeznań przez radcę prawnego w charakterze świadka nie upoważnia drugiego radcy prawnego (występującego w charakterze pełnomocnika strony) do wykorzystania tej sytuacji poprzez zadawanie pytań zeznającemu radcy prawnemu, nawet w interesie swojego klienta. Choć interes klienta oraz wiążący radcę prawnego z klientem stosunek zaufania to podwaliny właściwego wykonywania zawodu radcy prawnego, to nie można tracić z pola widzenia zasady określonej w art. 7 ust. 3 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, zgodnie z którą radca prawny nie może naruszać zasad etyki zawodowej i niewłaściwie wywiązywać się z obowiązków zawodowych w celu spełnienia oczekiwań klienta lub osób trzecich. Niewątpliwie przepisy owego Kodeksu wprowadzają wysokie standardy, a jednocześnie nakładają szereg ograniczeń na radców prawnych i aplikantów, które wydawać by się mogło nie zawsze zbieżne są z tym, czego klienci oczekują od profesjonalnych pełnomocników. Pamiętać jednak należy, że to dzięki nim możliwe jest zachowanie niezależności i wysokiego stopnia zaufania w społeczeństwie. W ocenie Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu

Krajowej Rady Radców Prawnych radca prawny powinien poinformować swojego klienta o ograniczeniach związanych z brakiem możliwości zadawania pytań radcy prawnemu – świadkowi na okoliczności związane z tajemnicą zawodową - mając na względzie przede wszystkim zasadę lojalności wyrażoną w art. 8 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego. Takie postępowanie nie stoi na przeszkodzie, aby w odpowiedni sposób pouczyć klienta, w jaki sposób powinien wykorzystać posiadane bezpośrednie prawa procesowe podczas przesłuchania świadka, bez narażania ustanowionego radcę prawnego na inkryminację naruszenia przepisów Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

4. Podsumowanie.

A. Skoro nawet sama czynność procesowa złożenia wniosku dowodowego o przesłuchanie w charakterze świadka radcy prawnego dla ustalenia okoliczności objętych jego obowiązkiem dochowania tajemnicy zawodowej jest sprzeczna z obowiązującymi radcę prawnego normami, to tym bardziej aktywne uczestnictwo w przesłuchaniu tego świadka poprzez zadawanie mu pytań należy uznać za działanie niedopuszczalne w świetle przepisów Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, a w szczególności art. 20 tego Kodeksu.

B. Choć wydawać by się mogło, że zadawanie pytań świadkowi – radcy prawnemu – co do okoliczności objętych obowiązkiem dochowania tajemnicy zawodowej per se nie stoi w opozycji do treści art. 20 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, to z pewnością byłoby postępowaniem w kontrze do zasady skodyfikowanej w art. 11 ust. 1 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, podważającym zaufanie do zawodu radcy prawnego, którego jednym z fundamentów jest niezależność i prawo, a zarazem obowiązek, dochowania tajemnicy zawodowej.

C. Nie można jednak zaaprobować poglądu, zgodnie z którym potencjalnie sprzeczne z przepisami Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, a także ustawy z dnia 6 lipca 1982r. o radcach prawnych, zachowanie radcy prawnego, składającego zeznania na okoliczności objęte obowiązkiem dochowania tajemnicy zawodowej, legitymizują stojące w opozycji do tych samych przepisów działania innego radcy prawnego, będącego pełnomocnikiem strony przeciwnej. Innymi słowy, potencjalnie sprzeczne z zasadami etyki radcy prawnego składanie zeznań przez radcę prawnego w charakterze świadka nie upoważnia drugiego radcy prawnego (występującego w charakterze pełnomocnika strony) do wykorzystania tej sytuacji poprzez zadawanie pytań zeznającemu radcy prawnego, nawet w interesie swojego klienta.

D. W ocenie Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu Krajowej Rady Radców Prawnych radca prawny powinien poinformować swojego klienta o ograniczeniach związanych z brakiem możliwości zadawania pytań radcy prawnemu – świadkowi na okoliczności związane z tajemnicą zawodową - mając na względzie przede wszystkim zasadę lojalności wyrażoną w art. 8 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego. Takie postępowanie nie stoi na przeszkodzie, aby w odpowiedni sposób pouczyć klienta, w jaki sposób powinien wykorzystać posiadane bezpośrednie prawa procesowe podczas przesłuchania świadka, bez narażania ustanowionego radcą prawnego na inkryminację naruszenia przepisów Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

Opracowanie:
r.pr. Zbigniew Jacek Minkiewicz

Przewodniczący
Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu
Krajowej Rady Radców Prawnych
r.pr. Ryszard Wilmanowicz